

بسم الله الرحمن الرحيم

رسالت زن در حراست از خانواده در اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

سعیده چشمالوس^۱

چکیده

خانواده با پیوند زن و مرد تشکیل می‌شود و اولین گروهی است که فرد در آن عضو شده و ارزش‌های اجتماعی در وی درونی می‌شود. بحث‌مدیریت در همه مجموعه‌های کوچک پذیرفته شده و زنان در مدیریت خانواده نقش اصلی را دارند.

این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ به این سوال است که زن در منظومه فکری رهبر انقلاب چگونه تصویر می‌شود. در این مقاله وظایف زنان با برگرفته از آموزه‌های اسلامی، راه‌کارهایی برای رفع تعارض‌های نقش زن و ایجاد هماهنگی بین نقش‌ها ارائه شده است تا بنیان خانواده محفوظ بماند. در این تحقیق سعی شده است تا دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در حوزه‌ی زن و خانواده بیان گردد. در گردآوری سخنان ایشان، تمام سخنرانی‌های ایشان درباره‌ی زنان از آغاز پیروزی انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۹۲ مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: زن، حراست، خانواده، مقام معظم رهبری

مقدمه

انسان برای داشتن یک خانواده سالم به دین نیازمند است. اگر هر دینی به هر اندازه‌ای هم جامع باشد، ولی به درستی به انسان بیان نشود، نمی‌توان از آن بهره گرفت؛ از این رو برای رفع مشکلات خانواده، به غیر آن رو می‌آورد، در این حالت نمی‌توان مشکلات را حل کرده و مشکلات بیش‌تر نیز می‌شوند.

مقام معظم رهبری عنایت خاصی به مباحث زن و خانواده دارند. با توجه به اینکه حجمه‌های فرهنگی دشمنان، سلامت جنسی جوانان را هدف گرفته، برای حل این مسئله بایستی ازدواج‌های موفق و آگاهی‌ها در این زمینه افزایش یابد.

در این پژوهش با توجه به آیات قرآن کریم، روایات معصومین (علیه السلام) و بیانات مقام معظم رهبری، نقش زن در حراست از خانواده بررسی می‌گردد. پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است که با استفاده از روش پژوهش کیفی انجام گرفته‌است.

آموزه‌های دینی کمک بسیاری به حفظ بنیان خانواده می‌نماید. آشنایی با مبانی دینی آن‌ها را قادر می‌سازد تا بر موانع پیشرفت غلبه کنند. قرآن کریم به عنوان عالی‌ترین راهنمای بشر برای دستیابی به حیات طیبه، بخش گسترده‌ای از آیات را به تنظیم روابط انسان، خانواده، حقوق و وظایف همسران اختصاص داده‌است. رجوع به آیات الهی و سخنان عالمان دینی انسان را در جهت دستیابی به عالی‌ترین راهکارها هدایت می‌نماید.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. زن

منظور از زنان به طور مشخص جنس مؤنث در برابر جنس که معمولاً در گروه سنی بالای ۱۵ سال جای می‌گیرند.^۱

^۱ کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و آرایه الگوی مناسب برای زندگی زنان شاغل، ص ۹

۱-۲. حراست

حراست در لغت به معنای پاسداری و مراقبت کردن می‌باشد. از لحاظ عرف اداری حراست به نهادی گفته می‌شود که در قلب تشکیلات یک سازمان وجود داشته و وظیفه مراقبت از سلامت اجزای ریز و درشت آن تشکیلات را در برابر انواع انحراف‌ها به عهده دارد.

۱-۳. خانواده

یک تعریف جامع برای خانواده، تعریفی است که با متون دینی مطابقت داشته باشد. متون دینی، بنیان اصلی خانواده را یک مرد و زن می‌داند که فرزندان از آنان به وجود می‌آیند. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و اثنی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا...»^۱ «مردم، ما شما را از مرد و زن آفریدیم و شما را ملت ملت و قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید.»

۲. نقش‌های مختلف زنان

برای زنان سه نقش قابل تصور می‌باشد. که عبارتند از:

الف) نقش هویتی

ب) عضو محوری خانواده

ج) فعالیت در حوزه اجتماعی و اقتصادی^۲

۲-۱. نقش هویتی زن

در اسلام تفاوت تکوینی دو جنس، نشانه‌ی تفاوت در جایگاه انسانی تلقی نمی‌شود. «امروزه در جامعه‌ی کنونی خوشبختانه از این نعمت، سهم فراوانی باقی است؛ اگرچه دشمنان سعی می‌کنند آن را از بین ببرند. اما در کشورهایی که زن چنین هویتی ندارد، فضای اخلاقی و معنوی جامعه

^۱ حجرات، ۱۳

^۲ کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و ارایه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل،

ص ۱۱

دچار مشکل می‌شود. همه‌ی ارزش‌های معنوی را می‌توان از درون کانون گرم خانواده که محور آن، زن است؛ بیرون کشید و معنویات را در سطح جامعه گستراند.^۱

۲-۱-۱. کرامت زن

شناخت زن، در حقیقت شناخت انسان است. در قرآن کریم جنسیت همواره خارج از ذات انسان مطرح می‌شود. مرد و زن بودن موجب تمایز انسان نیست، بلکه نظام تکوینی عالم، مردانگی و زنانگی را ایجاد کرده است؛ برای مثال می‌فرماید: «لقد خلقنا الانسان فی أحسن تقویم»^۲. کرامت یاد شده برای انسان است و جنسیت نقشی ندارد. زن مصداق آیه‌ی «ولقد کرّمنا بنی آدم»^۳ و مشمول آیه‌ی «فتبارک الله أحسن الخالقین»^۴ است و خداوند، آسمان و زمین و هر چه در آن‌هاست را مسخّر او قرار داده است.^۵

۲-۱-۲. زن در مسیر تکامل

در قرآن انسان برای پیمودن درجات کمال صلاحیت دارد و می‌تواند به حیات طیبه نائل شود.^۶ از این رو غایت خلقت انسان در اندیشه‌ی دینی پرستش عارفانه است؛ «و ما خلقت الجن والانس إلا ليعبدون»^۷ و این معنا در هیچ یک از آیات، اختصاص به «فرد» یا صنف خاصی ندارد.^۸

^۱ دیدار با اقشار مختلف مردم ۸۴/۰۳/۲۵

^۲ تین: ۴

^۳ اسراء: ۷۰

^۴ مؤمنون: ۱۴

^۵ کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و آرایه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل،

ص ۱۲

^۶ طباطبایی، ج ۲۰، ۱۴۱۸: ۳۱۹

^۷ ذاریات: ۵۶

^۸ کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و آرایه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل،

ص ۱۴

اندیشه‌ی اسلامی به انسانیت زن و مرد در آفرینش نگاهی واحد دارد و هر دو را به ساختن تمدن اسلامی در عرصه‌ی حیات انسان‌ها فرا می‌خواند.^۱ لذا باید حوزه‌ی مسئولیت او نسبت به مسائل زندگی گسترش یابد تا بتواند حضور موفق‌ی در عرصه‌های مختلف داشته باشد.

۲-۲. نقش زنان در خانواده

خداوند انسان را برای رسیدن به کمال آفرید و میان مرد و زن پیوندی برقرار کرد تا هر یک از دو جنس، دیگری را برای اعتلای خویش لازم و ضروری بداند.^۲ در اسلام، هم به ازدواج توجه شده و هم سازوکارهایی برای حمایت از خانواده پیش بینی شده است.^۳ اسلام خانواده را محبوب‌ترین بنیان اجتماعی می‌داند.^۴ خداوند در تشریع قوانین خانواده، رابطه بین نظام تکوین و تشریع را در نظر داشته و از این رو تفاوت در برخی حقوق و مسئولیت‌های زن و مرد با توجه به اصل حکمت و عدالت خداوند توجیه می‌شود.^۵

۲-۲-۱. نقش همسری

آرامشی را که زن به مرد هدیه می‌دهد، با هیچ ابزاری نمی‌توان پدید آورد. زن می‌داند که اصلاحات سالم از خانه برمی‌خیزد و مرد سرگردان خیالی را به مرد پای‌بند به خانه و کودکان خود تبدیل کند، عامل بقای نوع است.^۶ قرآن کریم در نقش‌آفرینی زنان از این حقیقت والا پرده برمی‌دارد و می‌فرماید: «و من آیاته أن خلق لکم من أنفسکم أزواجاً لتسکنوا إليها وجعل بینکم مودةً و رحمةً إن فی ذلک لآیات لقوم یتفکرون»^۷

^۱ فضل الله، ۱۳۸۳: ۴۸

^۲ زیبایی نژاد و سبحانی، ۱۳۸۸: ۷۸

^۳ زیبایی نژاد، ۱۳۹۱: ۴۷۰

^۴ حر عاملی، ۱۴۰۹: ج ۲۰، ص ۱۴

^۵ هدایت نیا، ۱۳۸۷: ۳۷

^۶ دورانت، ۱۳۸۸: ۱۴۳

^۷ روم: ۲۱ / کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و آرایه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی

زنان شاغل، ص ۱۵

نتیجه گیری

مقاله حاضر برای یافتن این مسئله مطرح شد که زن در اندیشه آیت الله خامنه‌ای چه جایگاهی دارد. اسلام، به دور از نگاه جنسیتی، انسانیت را ملاک قرار می‌دهد، زیرا هدف نهایی خلقت انسان، تکامل بشر بوده و رسیدن به این مقام، اعم از زن یا مرد است.

قرآن، بشر را به عنوان انسان مورد خطاب قرار می‌دهد و تصدیق می‌کند که هر دو جنس انسان در خدا ریشه دارد. بر این اساس کارکرد اصلی زن و مرد در مرحله اول، انجام وظایف معنوی است. اسلام، زن را همانند مرد، انسان می‌داند که سه ویژگی همه انسان‌ها یعنی اختیار، مسئولیت‌پذیری و توان کمال را دارد و مانند مرد از استعداد رشد برخوردار است.

حیات فردی و اجتماعی انسان با هم گره خورده است. در اسلام اصالت، نه، با فرد است و نه با اجتماع، بلکه اصالت با خانواده است و قرارگرفتن خدا، انسان کامل و خانواده در یک چارچوب، به منزله بقای تمدن اسلامی است و بر همین اساس خانواده دارای رکن اساسی می‌باشد.

در بیان نقش‌های اساسی زن، نقش‌های مربوط به حفظ کیان خانواده، مانند مادری، پررنگ بوده، و این به معنای نگاه تقلیلی نبوده، بلکه بیان‌گر نقش راهبردی زن در خانواده است.

فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم
- الف) کتب فارسی
۲. امینی، ابراهیم، آیین همسررداری، قم، انتشارات اسلامی، ۱۳۸۹ ه.ش.
۳. بانکی پور فرد، امیرحسین، نقش و رسالت زن، جلد اول تا سوم، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، بی تا.
۴. بانکی پور فرد، زن و خانواده، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، بی تا
۵. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، بی جا، انتشارات جاویدان، ۱۳۲۴ ه.ش.
۶. حاج علی اکبری، محمدجواد، مطلع عشق، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲ ه.ش.
۷. حرّانی، حسن بن علی بن شعبه، تحف العقول عن آل الرسول (صل الله علیه و آله و سلم)، تصحیح علی اکبر غفاری، جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ه.ق.
۸. حر عاملی، محمد بن الحسن، تفصیل وسایل الشیعه الی تحصیل مسایل الشریعه، بی جا، ۱۴۰۹ ه.ق.
۹. حکیمی، محمد، دفاع از حقوق زن، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۸۷ ه.ش.
۱۰. دورانت، ویلیام جیمز، لذات فلسفه، ترجمه عباس زریاب خویی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۸ ه.ش.
۱۱. زمخشری، محمود بن عمر، الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل، بیروت: دارالکتب العربی، ۱۳۷۲ ه.ش.
۱۲. زیبایی نژاد؛ محمدرضا، سبحانی؛ محمدتقی، درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۸ ه.ش.
۱۳. _____، جایگاه خانواده و جنسیت در نظام تربیت رسمی، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۱ ه.ش.

۱۴. طباطبایی، سید محمدحسین، **المیزان فی تفسیر القرآن**، قم، انتشارات اسلامی مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۱۷ ه.ق.
 ۱۵. طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۴۰۷ ه.ق.
 ۱۶. عضدالملو، حمید، **آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه شناسی**، تهران: نشر نی، ۱۳۸۴ ه.ش.
 ۱۷. علاسوند، فریبا، **زن در اسلام**، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۱ ه.ش.
 ۱۸. فروغی جهرمی، محمدقاسم، **فرهنگ، نظام فرهنگی، تولیدات فرهنگی**، بی جا، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۸۹.
 ۱۹. فضل الله، محمدحسین، **اسلام، زن و جستاری تازه**، ترجمه «تاملات اسلامی حول المراه»، مجید مرادی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۳ ه.ش.
 ۲۰. مجلسی، محمدباقر، **بحارالانوار**، بیروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ه.ق.
 ۲۱. مطهری، مرتضی، **نرم افزار مجموعه آثار شهید مطهری**، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ۱۳۹۱ ه.ش.
 ۲۲. نوری، حسین بن محمدتقی، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسایل**، بیروت: آل البيت، ۱۴۰۷ ه.ق.
 ۲۳. هدایت نیا، فرج الله، **داوری در حقوق خانواده**، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ب) مقالات فارسی**
۲۴. کرمی، محمدتقی، کرمی، فیروزه، "بررسی تعارض نقش های خانوادگی و اجتماعی بانوان و ارایه الگوی مناسب برای زندگی زنان شاغل"، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، شماره ۶۴، سال ۱۳۹۳.
 ۲۵. الهی، حسین، هوشیاری، جعفر، "ساخت و هنجاریابی پرسشنامه مادر شایسته بر اساس منابع اسلامی"، فصلنامه تحقیقات بنیادین علوم انسانی، شماره ۲۷، سال ۱۴۰۱.
 ۲۶. حق ویردی، حسن، "مبانی فقهی و حقوقی نمایندگی مادر در دادرسی"، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، سال ۱۳۹۵.

۲۷. خادمی، فاطمه، تقی زاده، فاطمه، "مدل مفهومی موضوع زن در گفتمان انقلاب اسلامی (مطالعه موردی: منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای)"، زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۷، شماره ۲، سال ۱۳۹۸.

ج) بیانات مقام معظم رهبری

۲۸. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با ائمه‌نشینان مختلف مردم ۸۴/۰۳/۲۵
۲۹. بیانات مقام معظم رهبری در کنگره جهانی زن ۶۶/۱۱/۱۷
۳۰. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان ۷۵/۱۲/۲۰
۳۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروهی از زنان پزشک سراسر کشور ۶۸/۱۰/۲۶
۳۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمع کثیری از زنان ۶۸/۱۰/۲۶
۳۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه ۸۶/۰۴/۱۳
۳۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با پرستاران ۶۵/۱۰/۱۵
۳۵. بیانات مقام معظم رهبری خطبه‌ی عقد ۷۹/۹/۱۰
۳۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از مداحان ۹۱/۰۲/۲۳
۳۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار وزیر و مدیران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۷۱/۰۹/۰۴
۳۸. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای گروه اجتماعی صدای جمهوری اسلامی ایران ۷۰/۱۱/۲۹

۳۹. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از جوانان به مناسبت هفته جوان ۷۷/۲/۷
۴۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمع کثیری از بانوان کشور ۷۱/۰۹/۲۵
۴۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از جوانان به مناسبت هفته جوان ۷۷/۲/۷
۴۲. بیانات مقام معظم رهبری در جمع زنان خوزستان ۷۵/۱۲/۲۰
۴۳. بیانات مقام معظم رهبری در مصاحبه با مجله‌ی شاهد باران ۶۷/۰۹/۱۳
۴۴. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم اجرای صیغه عقد ۸۱/۰۳/۰۸
۴۵. بیانات مقام معظم رهبری مراسم اجرای صیغه عقد ۶۰/۱۲/۰۵
۴۶. بیانات مقام معظم رهبری در کنگره ی جهانی زن ۶۶/۱۱/۱۷
۴۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه ۸۶/۰۴/۱۳

۴۸. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با خواهران واحد حزب جمهوری اسلامی تهران ۶۱/۱۱/۱۴
۴۹. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با خانواده‌های برادران حفاظت ۷۷/۰۷/۲۱
۵۰. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم اجرای صیغه عقد ۸۱/۰۶/۰۶
۵۱. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم اجرای صیغه ی عقد ۷۸/۰۱/۱۵
۵۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروه کثیری از بانوان ۷۹/۰۶/۲۰
۵۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار خانواده های پرسنل سپاه ولی امر ۸۰/۰۷/۲۷
۵۴. بیانات مقام معظم رهبری در سومین نشست اندیشه های راهبردی با موضوع زن و خانواده ۹۰/۱۰/۱۴
۵۵. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بانوان خوزستان ۷۵/۱۲/۲۰
۵۶. بیانات مقام معظم رهبری در سالروز ولادت حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) ۸۴/۰۵/۰۵